

Härolder

HERALDIK HISTORIA KULTUR

Fivlereds okända vapensköldar

I Fivlereds kyrka finns två målade vapensköldar målade på norrväggen. Vem som målade dem och varför har länge varit okänt, men nu har gåtan fått sin lösning.

Sidan 4

Erik Knutsson, svearikets kung

Erik, Kung över svear och götar. Var han den första kung som härskade över Sverige, på riktigt. Lars Lindqvist presenterar här sina teorier om den nästan bortglämd kung som på sin tid var centralgestalten i Sverige.

Sidan 7

Släktvapen i Sjuhärad

Det finns ett stort antal släktvapen som har sitt ursprung i Sjuhärad. 7 Härolder kommer kontinuerligt att presentera nya såväl som gamla släktvapen från regionen.

Sidan 26

Nytt heraldiskt register

Alla ni med oregistrerade vapen, här är registret för er. Det är Svenska Heraldiska Föreningen som har grundat ett heraldiskt register som ska sammanställa alla ofrälse vapen samt alla vapen som förs av företag, institutioner och andra sammanslutningar som inte tillhör myndighetsverige.

Registret sköts av Svenska Vapenkollegiet som endast delvis är underställt SHF.

Sidan 2

Ordning på vapnen

I oktober 2006 presenterade Svenska Heraldiska Föreningen äntligen sitt nya vapenreg-ister. Klart är att registret kommer att befatta sig med alla släktvapen och vapen som förs av andra som inte kan räkna sig som adel eller myndigheter. Dessa vapen kommer att hänvisas till Riddarhuset eller Statsheraliker.

Registret har stöd av Svenska National-kommittén för Genealogi och Heraldik, som lyder under Vitterhetsakademin. Det stöds även av Skandinavisk Vapenrulla och Heraldiska Samfundet. De sistnämnda utser även en av de fem ledamöterna i kollegiet. Tillsammans gör detta att registret har stöd av hela heraldiksverige och när så nära officiell status som man kan komma.

Vi i BHF stödjer registret ut till sista kommastecken och hoppas att många kommer att låta registrerar sina vapen hos dem.

Erik Knutsson är en av de mest betydelsefulla kungar

Sveriga har haft. Han var den som satt längst på tronen av alla fullvuxna medeltidskungar och detta i en tid då nästintill varje kung gick en mycket för tidig död till mötes. Viktigare var ändå att han enade Sverige, eller åtminstone ställde det område i södra halvan av nuvarande Sverige som kallas Götaland och Svealand under en kung och fick detta område att framstå som ett rike som föredes över till nästa monark. Tidigare kungar härskade över mindre område som dessutom var mindre fasta i sina gränser. Om detta skriver Lars Lindqvist.

Njut av läsningen och berätta gärna för oss i redaktionen vad du tycker.

Till slut ett stort grattis till Svenska Heraldiska Föreningen som i år fyller 30 år.

Jesper Wasling
Redaktör

Sju Härolder

ISSN: 1654-3459

Redaktör

Jesper Wasling
jesper@heraldik.se
Sämgatan 10
507 45 Borås

Medverkande skribenter

Lars Lindqvist
Martin Sunnqvist
Jesper Wasling
Henric Åsklund

Medverkande illustratörer

Ronny Andersen
Magnus Bäckmark
Davor Zovko
Jesper Wasling (foto)

Redaktionen ansvarar inte för ej beställt material. SJU HÄROLDER är en ideell tidskrift och ersättning utgår inte till medverkande författare, illustratörer eller fotografer.

Borås Heraldiska

Ordförande

Jesper Wasling
jesper@heraldik.se
Sämgatan 10
507 45 Borås

Sekreterare (även vice ordförande)

Thomas Falk
thomas@heraldik.se

Kassör

Henric Åsklund
henric@heraldik.se

Härold

Johanna Hellström
johanna@heraldik.se

Klubbmästare

Stefan Bede
bede@heraldik.se

Medlemskap Borås Heraldiska Förening är gratis men förutsätter en aktivitet från medlemmen.

INNEHÅLL

2 Ledare

JESPER WASLING

4 Vägen till ett vapen

SÅ HÄR LÄT TAR DU DIG ETT EGET VAPEN

HENRIC ÅSKLUND

5 Två sköldar i Fivlereds kyrka

ETT MYSTERIUM MED OKÄNDA SKÖLDAR ÄR LÖST

JESPER WASLING

7 Erik Knutsson

ERIK, KUNGEN SOM ENADE GÖTER OCH SVEAR OCH SKAPADE SVERIGES RIKE

LARS LINDQVIST

12 Grattis på 30-årsdagen

EN HYLLNING TILL SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN

STEFAN BEDE

14 Recensioner

BENGT OLOF KÄLDE - HERALDIKER OCH KONSTNÄR

SVENSKA SLOTT OCH GÄRDAR

16 Släktvapen i Sjuhärad

18 Alla har rätt – utnyttja det

ALLT OM HUR OCH VARFÖR DU SKA TA DIG ETT VAPEN

HENRIC ÅSKLUND

21 Svenska Vapenkollegiet

EN KORT INTRODUKTION TILL SVERIGES FÄRSKASTE REGISTER

MARTIN SUNNOVIST & JESPER WASLING

23 Svenska Vapenkollegiets statuter

DESSA REGLER ARBETAR DE EFTER

24 Svenska Vapenkollegiets arbetsordning

SÅ HÄR ARBETAR DE RENT PRAKTISKT

Vägen till ett vapen

De första stegen mot ett eget heraldiskt vapen kan vara svåra att ta, men här ges lite hjälp på traven.

Bestäm vem som ska föra vapnet. Tänk på att ett släktvapen bör symbolisera hela släkten och inte bara den som komponerade vapnet. Spåna! Uppslag till ditt vapen kan du få från släktnamn, geografi, yrke och intressen. Eller varför inte utgå från en anekdot eller historia som är kopplad till dig eller släkten. Ganska snart lär du komma på flera förslag. Välj ett huvudspår och försök sedan göra varianter av det.

Det är sällan man får det perfekta vapnet vid första försöket. Huvudregeln är att göra vapnet så rent och enkelt som möjligt. Fokusera på det viktigaste och undvik att försöka klämma in alla dina idéer i din sköld.

Vapenböcker

Titta i vapenböcker för att få inspiration men även för att kontrollera att din vapenidé inte redan är upptagen. I Heraldik för nybörjare finns det en lista på vapenböcker som man bör gå igenom innan man går vidare med sitt vapen.

Ett svenskt vapenregister

När vapnet slutligen är klart bör det anmälas till SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGENS vapenregister. Ett kunnigt vapenkollegium granskar om vapnet är heraldiskt korrekt och unikt. Om vapnet håller måttet införs det i registret och ges ett erkännande att det är korrekt. Samtidigt görs vapnet synligt så att framtida intrång kan undvikas.

Registret ger inget rättsligt skydd.

Använd vapnet

När vapnet har granskats och godkänts bör det rimligtvis användas. Den som känner att den egna konstnärliga

Företag kan ha vapen som logotyp, ex Almaviva redovisning vars valspråk betyder "En närande och levande redovisning". Vapnet skapat 2004. Teckning: Magnus Bäckmark.

förmågan brister kan kontakta en heraldisk konstnär för att få vapnet vackert tecknat och målat. Heraldiska konstnärer finns presenterade på Svenska heraldiska föreningens webbsida.

Publicera vapnet

Det går alltid att anmäla sitt vapen till SJU HÄROLDER, förutsatt att man har en anknytning till Sjuhärad. Andra möjliga publikationer är VAPENBILDEN eller, mer exklusivt, SKANDINAVISK VAPENRULLA.

Henric Åsklund

Våra första landskapsvapen

Handvävda i linnedamast och med historisk resumé. Utmärkta vid uppvaktningar.

Titta in på min hemsida eller ring 070-6852025

Två sköldar i Fivlereds kyrka

Fivlered ligger vid sjön Lönnerns norra ände i Norra Åsarps pastorat i Skaraborgs län. Stenkyrkans västra del stammar sannolikt från medeltiden medan den östra byggdes till 1741. Vid till-byggnaden uppfördes också ett vapenhus i trä. Klock-stapeln står för sig vid sidan om. När kyrkan restaurerades 1954 hittades flera gamla väggmålningar som tyvärr inte kunde räddas.

De enda bevarade målning-arna i kyrkan idag är två vapensköldar. Sköldarna är belagda med var sin krona. Under sköldarna har målaren skrivit ägarnas initialer. Vem som har låtit måla sitt vapen på väggen och varför har länge varit okänt. Ingen i trakten har kunnat säga vems vapnen var och när de målades upp.

Sköldarna

Den vänstra skölden, mannen, visar en fyrstyckad sköld belagd med en hjärtsköld. Hjärtskölden är av en vågskura kluven i silver och blått. I fält 1 och 4 står ett rött lejon i silver och i fält 2 och 3 finns en kunglig krona av silver i ett blått fält. Skölden är krönt med en friherrekrona.

Den högra skölden, fruns, visar tre

obestämbara bruna figurer ställda 2 över 1 i ett blått fält. Skölden är krönt med en "spetsig" krona.

Framför allt det högra vapnet var lite förbryllande till sin utformning. Konst-nären verkar inte ha varit helt säker på vad han egentligen avbildade.

Identifieringen

Att identifiera dessa sköldar skulle vara en lätt uppgift trots allt, tänkte jag. Det är bara att slå upp Jan Ranekes Svensk adels heraldik och däri finna svaret. Det hela var emellertid inte en alldeles lätt uppgift. När jag försökte identifiera sköldarna ställdes jag inför ett problem. Sköldarna var felaktigt avbildade. I ena fallet var det dess-utom svårt att tyda vad målaren hade försökt avbilda. Sköldarna kunde dock tids-bestämmas till 1600- eller 1700-talet.

I SVENSK ADELSSHERALDIK finns det inget vapen som helt överensstämmer med de i Fivlered. Någon medelst vågskura kluven sköld fanns överhuvud taget inte. Det var bara att gå igenom boken från första sidan till sista och hoppas att

målaren åtminstone hade avbildat de övriga fälten korrekt. Jag fann då att endast Fleetwoods friherrliga vapen passade in. Färgerna var visserligen omvända och de sex fåglarna i hjärtskölden fanns inte med.

Den andra skölden var än svårare att identifiera. Närmast till hands var att tolka de tre figurerna som björnramar eller något liknande. Jag fann en handfull vapen som kunde passa in, men en direkt identifiering var omöjlig.

När mannens släkt var bestämd var det bara att slå upp i Gustav Elgenstiernas SVENSKA ADELNS ÄTTARTAVLOR och se om hypotesen stämde. Under Fleetwood finns det under den aktuella tidsperioden endast en person med initialerna B D F, nämligen Bernhard Didrik Fleetwood. Genom Elgenstierna framkom det att Bernhard Didrik Fleetwood var gift med Catharina Charlotta Rotkirch. Rotkirchs vapensköld var ett av de alternativ som var ett tänkbart. Även initialerna stämde. Det överblivna R:et kan jag inte med säkerhet bestämma. Sannolikt är det att det står för

De två tidigare oidentifierade sköldarna visar Bernard Didrik Fleetwoods och Catharina Rotkirch vapen från omkring 1740. Foto: Jesper Wasling

Rörsberga i Vartofta härad. Gården var Bernhards arv och parets hem.

Bernhard och Catharina

Bernhard föddes 1708 på Sjögården (kaptensbostad för Älvsborgs regemente) i Vings sn i Älvsborgs län och valde liksom sin far en militär bana. Han låg vid Skaraborgs regemente 1730 till 1741. Därefter var han vice överjägmästare i Göteborgs och Bohus län, samt Halland 1747. Han avled på Rörsberga 1755 och begravdes i Seger-stads kyrka. Paret gifte sig 1739.

Bernhard var under sin tid som officer förlagd till Skaraborgs infanteriregemente. Detta regemente hade under 1700-talet tre gårdar för officerare och underofficerare i Fivlereds sn, Ulvarp nr 76, Åryd nr 77, Droftesäng nr 78 och det är inte omöjligt att Bernhard på något sätt ansvarat för dessa gårdar för regementets del. Denna fråga har jag emellertid inte studerat.

Catharina föddes 1715 på Öjevalla i Åsaka sn, Vartofta, som dotter till kaptenen Carl F Rotkirch och Mätta Hård av Segerstad. Hon

överlevde sin man med drygt 50 år och avled 1806 på Rörsberga.

Fivlereds kyrka

För att få en klarhet i varför de två sköldarna finns i Fivlered måste historien kring dess kyrka utredas. När kyrkan byggdes ut 1741 kan inte detta ha skett utan donation från någon boende i socknen eller i dess närhet. Det sannolika är att just Bernhard Didrik Fleetwood donerade en summa för kyrkans utbyggnad och som tack därför målades hans och hans frus vapen på väggen. Väggen är belägen i den del av kyrkan som byggdes till. Som jämförelse kan sägas att lagmannen Johan Timell, som något senare skänkte altartavlan, har sitt namn skrivet på denna.

Bernhard och Catharina gifte sig som sagt 1739 och donationen bör därför ha ägt rum efter detta datum. Giftermälet bör också ha varit känt för socknen.

Konstnären

Den mindre lyckade heraldiska avbildningen tyder på att konstnären

inte var förtrogen med det heraldiska bildspråket. De felaktiga färgerna kan tyda på att han inte har haft en säker förlaga att gå på. Med tanke på osäkerheten i avbildningen av Rotkirchs örnhuvuden, helt utan antydning till kronor samt de försvunna fåglarna hos Fleetwood är det rimligt att anta att konstnären endast hade ett sigillavtryck att gå på, kompletterat med färgupp-gifter. Rotkirch bruna örn-huvuden kan vara en färg-förändring under åren där de ursprungligen var gula. Färgerna har på det sättet då endast blivit omkastade. Kanske för att någon givit fel upplysningar. Att svart för-växlat med blått är inte heller otroligt.

De adliga kronorna är inte heller helt korrekt avbildade. Den friherrliga kronan kan vi klart uttyda, men den adliga kronan är något friare i sin avbildning. Till försvar för konstnären kan dock sägas att det heraldiska rangkronorna vid denna tid inte var fastställda och att det ofta förekommer udda avbildningar.

Jag har i denna artikel försökt att på ett tydligt sätt klargöra på vilket

sätt en identifiering av vapensköldar kan ske. Genom att studera den heraldiska konsten kan vi använda oss av densamma för att tillföra eller bekräfta kunskap om traktens historia. Heraldiken blir på så sätt ett komplement till de skrivna dokumenten och inte endast en konstnärlig utsmyckning.

Jesper Wasling

Litteratur

Gustaf Elgenstierna, *Svenska adelns ättartavlor*

Gustav Markving, *Kyrkorna i sjuhäradsbygden*

Jan Raneke, *Svensk adelsheraldik*

Artikeln har tidigare publicerats i Vapenbilden nr 42.

Familjevapnet – nyckeln till din historia

Ett vapen utgör en familjesymbol och som sådan en traditionsbärare från generation till generation.

Jovenia Juveler har många års erfarenhet av att tillverka vapenringar med sigillgravyr - ett konstantverk vars utförande kräver mycket hög precision. Jovenia Juveler har ett stort urval av ringmodeller:

VÅR "EGEN" MODELL

Ringen är massiv, i 18k guld med sigillgraverat vapen i oval Sardonyx.

Vi tillverkar även personligt designade vapenringar: Monogram, familjevapen eller emblem grävas exempelvis i manschettknappar och medaljonger.

EXKLUSIV LEVERANS

Vapenringen levereras i ett elegant etui tillsammans med 50 stycken visitkort – med ert vapen i relieftryck – ett fotografi av ringen samt ett luckavtryck av vapnet. Leveranstiden är åtta veckor.

J JOVENIA JUVELER
S. EGGER

Jovenia AB, Biblioteksgatan 10, SE-111 46 Stockholm
Telefon +46 (0)8-611 25 66, 611 25 88, Fax +46 (0)8-611 22 39
info@joveniajuveler.se www.joveniajuveler.se

Erik Knutsson

Kungen som enade svear och götar

Erik Knutsson stod som segrare vid Lena den 31 januari 1208 gentemot Sverker dy Karlsson. Sverkers far Karl Sverkersson mördades år 1167 på Visingsö. Hans mor Kristina fick bära honom "boren i kiltu" (E. Salberger) då hon omgående flydde till släkten på Själland. Hennes mor Margareta var syster till Valdemar I.

Sverker växte upp bland släktingarna i Danmark. Han ingick gifter-mål med Benedikta Ebbesdotter av Sunesönernas ätt. De tillhörde Hvideätten som jämte Thrugot-Thorgunnaätten var dominerande under ett skede av medeltiden. Valdemar lämnade fullt stöd till Sverker vid anfallet i Lena.

Genom äktenskap med Birger Brosas dotter Ingegärd blev Sverker sväger med jarlarna Folke och Knut. Den senare gift med prinsessan Sigrid, syster till Erik Knutsson.

Knut stupade vid Lena och av ett obituarium (dödsnotiser/British Museum) framgår att han dog den 31 januari. Han utökade sin faders donationer till Riseberga kloster. Knut efterlämnade även barnen Magnus och Cecilia. Dottern blev gift med Filip Birgersson och de utgör

föräldrar till Johan och Birger Filipsson, vilka blev avrättade år 1280 av Magnus Ladulås. Det intressanta i sammanhanget är emellertid det dokument som rör Knuts donation. Däri omtalas att kung Erik och jarl Folke var närvarande vid den följande begravningen.

Dokumentet är inte daterat, men det avser en tid före 1210 eftersom Folke nämnes vara i livet. Såväl Sture Bolin som N. Beckman mfl. menar att Erik blev vald till kung redan för slaget vid Lena. I Västgötalagens Kungälängd anges att Erik var kung i sju vintrar. Han dog på våren 1216.

Folkungarna Magnus Minnisköld, Eskil Magnusson, Knut Birgersson och Folke Birgersson ställde enigt upp för den Erikska kungaätten. Folkungarna var ingen exklusiv företeelse för Uppland.

Ingvar Leijon påvisar att på 1560-talet var adliga sätesgårdar belägna till två tredjedelar i Västergötland. Huvuddelen av frälset bodde inte i runt Mälaren utan i gränslandskapen till Danmark, Västergötland och Småland. (Christer Winberg). Detta torde kunna gälla även för tidigare århundraden.

Johannes Bureus fantasier om Sverkers backar torde inte ha med verkligheten att skaffa. Något ägoinnehav tillhörigt Sverker är inte belagt eller att namnet existerade där på 1200-talet. Hans drottning Cigrith sägs vara begravd i Simtuna. Någon sådan drottning är ej känd. Gestre hette år 1391 Gestrekaberghe, vilket inte kan vara Gestilren.

Johannes Bureus, 1568-1652, var riksarkivarie, riksantikvarie, kunglig bibliotekarie, konstnärlig, skald med religiösa grubblerier och med mystik i sina vetenskapliga verk. Han besökte Skön år 1601. Han anger en anfader vid namn Fale Bure. Vid Nolby, Njurunda socken i Medelpad, finns en två meter hög runsten med texten: "Bergsven och Sigfast och Fride reste denna sten efter Bure, Fader sin. Men Fardägn (fart-haihn) märkte". Fale är ett kortnamn för Fardiäkn/Fales mark.

Fale blev dödligt sårad när han och norrlänningarna deltog i dödandet av Erik den Heliges baneman Magnus Henriksson. Erik sägs ha dräpts på Kristi Himmelfärdsdag den 18 maj 1160. Dagen

inföll emellertid detta år den 5 maj under det att Kristi Himmelfärdsdag den 18 maj kom åren 1167, 1178 och 1189. En son eller sonson till Fale, skall ha räddat Erik Knutsson vid Älgarås år 1205 och fört honom till sitt herresäte i Birsta vid Indalsälvens nedre flodområde. Fale Bure anförde en trupp både vid Lena 1208 och Gestilren 1210!?

Verner Lindblom har pekat på en möjlig flyktväg för Erik öster om Väneren för att finna en fristad i Norge. Kan den stora silverskatt som år 1798 hittades vid Tavlan norr om Ed ha något samband med flykten? Erik anses ha varit på väg till sin faster Margareta, som var änkedrottning efter kung Sverre i Norge och dotter till Erik den Helige. Erik besökte dock sin faster redan vintern 1204-05 efter uppnädd vuxen ålder. Han deltog i januari 1205 i Hákon Galens bröllop med hans kusin Kristina Nilsdotter, dotter till Margaretas syster Katarina och stormannen Nils Blaka.

Kristina gifte sig efter Hákons död 1214 med Eskil Magnusson, lagman i Västergötland. Eriks syster Sigrid var gift med Birger Brosas son Knut jarl, vars kusin var Hákon Galens mor. Erik anses ha ryckt in i Västergötland norrifrån med en härsmakt och drabningen stod 15 november 1205 i Älgarås, på en plats belägen mellan kyrkan och ålderdomshemmet (fd).

Sverker gick segrande ur den striden och dödade Eriks bröder Jon, Joar och Knut. Därjämte dödades deras kusiner Johan, Peter och Mats, söner till Filip Eriksson. Knut Länges blivande far Holmger klarade sig.

Fyndet vid Tavlan bestod enligt Bengt Thordeman i Fornvännen 1932 av bl.a. Knut Erikssons myntning med: 1) Västeråsbrakteater; 2) S.k. Kalmarmynt (tvåsidiga och brakteatar); 3) Lödösebrakteatar (med lejon). Det största fynd som någonsin kommit i dagen hembjöd i laga ordning till K. Vitt. Hist. och Ant. akademien för inlösen. Enligt protokoll av den 16 oktober 1799, § 1, beslöts att fyndet skulle återställas till upphittaren. En stor del av skatten - nedlagd omkring 1200 - innehöll

Sigillet för kung Erik Knutsson från tidigt 1200tal visar två motvända lejon. Bilden är troligen en förlaga till det vapen som upptogs senare och visar tre krönte leoparder ställda stolpvis.

också norska och tyska mynt från 1100-talet och från 1200-talets början.

Upphittaren bonden Sven Danielsson blev förmögen och bouppteckningen 1808 efter honom visar att boet innehöll bågare, tumlare, skedar och tackor. Silver har smälts ned, men silver har också inlämnats till guldsmeden Hammarqvist i Åmål.

En Anders Lignell nämner 1852 att det finns tre små guldmünt kvar i enskilda mäns ägo och att upphittaren har sålt det mesta till en guldsmed i Fredrikshald. Kungs Sverre dog 1202 efter ett regentskap fyllt av strider.

Silverskatten kan ha varit ett krigsbyte tillhörigt gränsbygdens befolkning.

Påvens brev av den 13 november 1208 med uppmaning till biskoparna i Skara och Linköping att förmå Erik att vid risk av bannlysning försona sig med Sverker torde sakna betydelse för en redan vald kung. Sverker hade i sin kyrkovänliga politik utmanat många stormän med minskat stöd som följd. De lämnade i stället stödet till Erik. Han behövde inte falla undan för hot. Någon slags

förhandling i Uppland är mer än naivt att tro på. Erik hade ingen anledning att besöka en man utan maktposition i dennes obefintliga gårdsinnehav. Det var Sverker som var i underläge. För att komma åt Erik måste säkerligen "härvägen" genom södra Västergötland användas.

Redan i november år 1210 fick Erik kyrkans välsignelse genom den första kröningen i Sverige. Han ställdes senare under dess apostoliska beskydd.

Han upprättade goda förbindelser med Danmark genom att i december äkta Valdemar Sejrs syster Rikissa. Vid Eriks död den 10 april 1216 i TBC var Rikissa havande och födde en son "postumt". Det var vanligt under medeltiden att en son uppkallades efter fadern endast om denne var avliden. Sonen blev Erik - både läsper och halter.

Den minderårige Johan från den andra kungaätten uppsattes emellertid på tronen. Rikissa for till Danmark och ställde Erik under sin bror Valdemar Sejrs beskydd. Denne vädjade till kurian att parterna skulle få framlägga sin sak inför denna i avvaktan på kröning.

"Sverkerpartiet" krönte emellertid

Johan i Linköpings domkyrka. Påven uppdrog åt biskoparna i Lübeck, Schwerin och Ratzeburg att utreda de svenska prelaternas ohörsamhet. De skulle kallas till Rom och vid vägran bli föremål för bannlysning. Påven kunde förbigås när det passade. Saken fick bero.

Sverker företrädde en prodansk universalkyrklig riktning. Striden mellan påvemakt och kejsarmakt upphörde genom konkordatet i Worms år 1122.

Hamburgstiftet utnyttjade detta och försökte inskränka den frihet Norden fått i kyrkligt avseende. Kejsar Lothar var påsken år 1134 på riksdagen i Halberstadt där Magnus Nilsson infann sig och mottog Danmarks krona av kejsaren. I en högtidlig procession skred Magnus före kejsaren bärande ett svärd framför sig med en krona på huvudet.

Islaget vid Fotevik den 4 juni 1134 segrade ärkebiskop Ascer i Lund och Erik Emune över Magnus Nilsson och hans far kungen Nils Svensson. Härigenom hindrades stiftets ambitioner. Påvens brev om försoning med Sverker kan tyda på att påvestolen hade accepterat sakernas tillstånd.

Att Erik representerade en antidansk och nationalkyrklig riktning fick inte några negativa konsekvenser. Påvestolen uttalade så småningom att erövrade landområden i samband med hedningarnas kristnande skulle få behållas. Påven Innocentius III tog Erik under sitt beskydd i en skrivelse daterad den 4 april 1216.

Sverkers anmarsch år 1210 kan ha följt samma väg som år 1208. Där ligger Dalum och Lena by vid Timmele. Kungalängden nämner "maellan dala och lena", ett tillskott på 1400-talet (?).

Kanske drabbningen stod vid Gällsta lid. Det enda medeltida fyndet där sägs vara en länkad kula avsedd för kastmaskiner (blidor). Att inrätta ett nytt basområde för en armé inom två år vid Enköping anses icke vara militärt möjligt.

"Saxa Gentiliu" omnämner att ett gravfält var beläget nära slagplatsen. (Ingemar Nordgren). Ett sådant fält finns vid Lena.

Folke jarl anges som folkungapartiets bildare. Någon motsättning till ätten torde inte föreligga när det gäller stödet till "Erikarna".

Den "riktiga" Folkungaätten räknar som stamfar Folke den tjocke, gift med Ingert, en dotter till Knut den helige av Danmark och Adela av Flandern. Genom Folke Filbyter förs hans anor till Anjou i Frankrike. Det synes dock helt uteslutet att, när Folke IV av Anjou blev fräntagen sin vackra maka Bertranda de Montfort av Filip I, dotterdotters son till Olof Skötkonung, skulle detta resultera i en flykt till Sverige år 1095 med tre söner med svenska namn: Ingemund, Hallsten och Ingevald. Detta är också tidsmässigt fel. Folke Filbyter har aldrig existerat.

Folkungaätten blev mäktig i Sverige och förstod i regel att hålla sig väl med såväl den Erikska som den Sverkerska ätten. Karl Döve, d 1220, Birger Brosa, d 1202 och Magnus Minnesköld, d 1208, var alla söner till Folkes son Bengt Folkesson Snivel. Birger Brosas son Folke stupade vid Gestilren efter att först ha dödat sin sväger Sverker.

Folkes son Sune, d 1247, gifte sig med Sverkers och Benediktas dotter Helena, som sägs leva på Gum år 1240. Helena bortrövades omkring år 1210, då Sverker var avliden. Med Birger Brosas dotter Ingegerd fick Sverker sonen Johan, som kröntes i Linköping år 1219, men som på svärdslinjen ändade den Sverkerska ätten år 1222.

Birger Brosas son Knut blev jarl efter sin far. Johan var då ett år gammal. Påven anger i ett brev att Knut Eriksson insatt en av sina söner som efterträdare "med allmänt samtycke och val av Sveriges stormän". Sverkers utnämning av sonen till jarl var en provokation för såväl Birgersönerna som Folkungaätten.

I samband med diskussionen om Gestilren återopas den falska skrift som i svensk översättning lyder: "ANTECKNINGAR EXCERPERADE UR VÄSTERÅSBISKOPENS KARLS SKRIFTER. UR ETT GAMMALT HANDSKRIFTMEMBRAN FÖRST NU FRAMDRAGNA I LJUSET". Det var ett pergamentsblad utskuret ur en

annan bok och instucket i en medicinalörtbok tillhörig Olof Rudbeck d. ä. Texten var på latin med annat bläck och annan stil än den gängse svensk-tyska typ, som blivit använd i skriften. Detta var ett inlägg i en strid mellan Olof Verelius och Johannes Schefferus. (Janson).

Sverker dy förlorade riket kanske före slaget vid Lena år 1208 och livet vid Gyastilren - Gulstus Reen - Gyllstenreen. Birgitta Ingvar-Nilsson hänvisar i en artikel till att Uppsala universitet år 1818 anammar P. E. Lindskogs teser om trolig plats för en drabbning. På latin karakteriserad såsom ett krig - bellum. Påven uppmanar biskoparna i Skara och Linköping förmå Erik att vid risk av bannlysning försona sig med Sverker.

Universitetet gör år 1818 en sammanställning av annaler och krönikor i "SCRIPTORES RERUM SVERICARUM MEDII AEVII", som blir vetenskapens ståndpunkt.

T. O. Odhelius skrev år 1750 avhandlingen "de Wartofta" vari omnämnes Gislared gård och Gestilren.

Herman Schück skriver i "DET AUGUSTINSKA KANIKERSAMFUNDET VID SKARA DOMKYRKA" om Västgötalagen: "Huvudkälla blir handskriften B 59 Kungl. Biblioteket, den ensam meddelar bl.a. Äldre västgötalagen (nedskrivna o.1280) och de

Birger Brosas sigill från senast 1192 visar möjligen en liljepydd sköld. Arbetet troligen utfört i nuvarande Frankrike.

Relikvinskrinet från Eric's Berg, har det möjligen tillhört Erik den Helige och hans släkt? Ingen kan med säkerhet säga något om det hela, men osannolikt är det inte.

västgötska lagmans-, kunga- och biskopskrönikorna (nedskrivna o. 1325)". De omfattar Västergötlands lagmän, Skaras biskopar och Sveriges kungar. Johan I Sverkersson omtalas som död år 1222. Erik XI Láspe och Halte, d 1250, nämns inte. Den siste biskopen är Stenar, vilken avgick med pävligt tillstånd år 1238. Längden anger honom som död. Hans efterträdare Lars Jorsalafar, 1241-1257, omtalas inte. De sista lagmännen är Eskil, d 1227, samt Gustav och Folke. Tilläggen i B 59 är skrivna av Vidhemsprästen - Lars Djäkne, Laske Vedum - och handlar om Västergötlands gränser, allmänningar, domarregler och Vidhems socken, i denna yngre del som kallas B 59 b.

Lars Lindqvist

Litteratur

- Bygdén, L.; *Om ursprunget till den historiska myten om Fale Bure*. Samlaren 1890.
- Fürst, Carl M; *När de döda vittna*. Sv. Teknologiska Föreningen. 1920.
- Haldorsson, David; *Var stod slaget vid Gestilren?* Västerbygden # 6/ 1996.
- Haldorsson, David; *En Västgötdrabning glömd i historieboken*. Borås Tidning 1985-01-26.
- Holmbäck, Å/Wessén, E; *Svenska Landskaps-lagar*. AWE/GEBERS. 1979.
- Ingvar-Nilsson, Birgitta; *Slaget om Gestilren*. Dimbobygden 1997.
- Janson, Henrik; *Äkta förfälskning åter bevismaterial*. Scandia, häfte 1, ärg. 2001.
- Leion, Ingvar; *Gestilren - en andra rond*. Götagardisten. 2004/ Västerbygd. # 6/2004.
- Lindroth, Sten; *Johannes Bureus-mystikern och profeten*. Fru Lusta och Fru Dygd. W&W (1957).
- Medeltidsspel i Kolsäter*. Art. i Bohuslänningen 16/8 2005.(Skatten Erik Knutssons).
- Lönnroth, Erik; *De äkta folkungarnas program*. Från svensk medeltid. Alb.Bonnier (1959).
- Mattsson, Agneta Conradi ; *Riseberga kloster*. Örebro Museum. 1998.
- Sawyer, Birgit; *Skandinaviska omvändelsehistorier*. (Till Curt Weibull) (1986), Göteborgs univer-sitet.
- Schück, Herman; *Det augustinska kanikersamfundet vid Skara domkyrka. Det tidiga Västergötland*. Västergötlands Fornminnes-förening.1983/84.
- Theutenberg, Bo J; *Biskopen och Törntaggen*. Skara stiftshistoriska sällsk. # 15/2004.
- Thordeman, Bengt; *Nya bidrag till kännedom om Knut Erikssons utmyntningar*. Fornvännen 1932.
- Brev i Skara Tidning från "Dahls Land den 10 Oktober 1798".

Årets jubilar

Grattis på 30-årsdagen

Tänka sig, att du har fyllt 30 år. Vem hade kunnat tro det när man såg dig springa omkring i kortbyxorna och leka tittut med dina vänner.

30 år, det är då man tar de första stegen mot medelåldern. Du är inte riktigt där än, men på god väg. Vuxen har du blivit och vi ser dig aldrig tjura för att du inte får som du vill. Tvärtom är du omhändertagande och öppen mot de yngre som behöver din hjälp och ditt stöd.

30 år, det är då man börjar bilda familj. Och det har du verkligen gjort. Från att levt ett singelliv i 25 år har du skaffat dig många barn på kort tid. Det är Vapenkollegiet, Häröldskollegiet, Sockenheraldiska institutet, Kyrkoheraldiska gruppen och många fler. I år har du dessutom tagit hand om ett fosterbarn, ja, det är Borås Heraldiska Förening som jag tänker på. Det enda som är kvar nu är

väl om du och din partner ska slå era påsar ihop och bli ett äkta par. Jag vet att du vill, men vågar Heraldiska samfundet ge sig hän.

Det är bara att hoppas att du fortsätter ha hälsan och orka, för det är många som lutar hela sin verksamhet mot dig.

En blygsam start

Det började stillsamt hemma hos Ebbe R:son Mark i Göteborg. En schism i Västra Sveriges Heraldiska Förening, som var en lokalförening till Heraldiska Sällskapet i Köpenhamn, fick stora delar av styrelsen att hoppa av. Förutom Ebbe, som var ordförande, fanns ledamöterna Carl Falck, Ingvar Torefalk och Carl-Axel Rydholm på plats denna septemberdag 1976.

Ett årsmöte hölls i december och redan här var

Henric Åsklund och Jesper Wasling är de två personer som kanske mer än någon i föreningens historia tagit heraldiken från folkbildningens bakgård till dess nuvarande position. Här på utflykt till Husaby 2004. Foto: Lennart Wasling

föreningen fast besluten om att ge ut en tidning och arrangera föredrag och sammankomster. Tidningen blev den ännu levande Vapenbilden, medan föredragen och sammankomsterna snabbt kom att likställas med utflykter. Dessa var fram till sekelskiftet föreningens två dominerande verksamheter, därefter har antalet utflykter minskat trots att antalet medlemmar flerdubblats.

Föreningens kärna

Tidningen har hela tiden varit föreningens kärna och därmed har redaktören varit föreningens viktigaste person. Ändå har just denna post behandlats lite styvmoderligt. Ibland har redaktören varit densamma som sekreteraren, ibland var det en egen position inom styrelsen och bland var det ett uppdrag utom styrelsen. Det var först 2003 som nuvarande ordning ristades i sten - att redaktören är chef för Vapenbilden och det är oväsentligt om personen har ett styrelseuppdrag eller inte. Samtidigt gjordes det klart att det är redaktören som utser vilka som ska sitta i redaktionen, inte styrelsen.

Dessa förändringar gick hand i hand med att Heraldiska samfundet erbjöds bli delaktig i Vapenbilden. Och nu har vi förstått att Vapenbilden ska bli ännu mer fristående för att kunna göra ett ännu bättre jobb. Samtidigt är det förstas fortfarande ett forum för föreningen.

Vapenbilden har haft fyra redaktörer: Carl-Axel Rydholm, Tor Flensmarck, Jesper Wasling och Magnus Bäckmark.

Nya tider, nya seder

Idag är det hemsidan som drar till sig mest uppmärksamhet och om Vapenbildens redaktör förr var föreningens mest arbetssamme person är det nog så att det epitetet ska tillfalla webbredaktören. Hemsidan startades 1997 av Jesper Wasling, Alexander Ulltjärn tog över redaktörskapet 2005.

Jämte honom har såväl härolden som skriftseriens redaktör (som även gör matrikeln) haft mycket att stå i de senaste åren. Men störst insats gör ändå ordföranden och sekreteraren. Här syns den största förändringen sedan föreningen ändrade inriktning 2003. Allt styrs numera genom väl strukturerade styrelsemöten där fokus läggs på framtid och uppföljning, inte på heraldiska diskussioner.

Uppryckningen kom sedan Henric Åsklund togit över ordförandeskapet och Jesper Wasling återtog sekreterarsysslan och till sin hjälp hade en relativt nykomponerad styrelse redan från första året. Ordning och redan har givit bättre verksamhet, fler medlemmar, mer pengar och ett stort kopptaknät. Det var inte så länge sedan som SHF avundsjukt tittade på andra, nu är det de andra som hör av sig till SHF för råd.

Grattis än en gång på 30-årsdagen.

Stefan Bede

En present till en pigg 30-åring. Hoppas att det blir lika roliga 30 år som kommer nu.

Teckning: Thomas Falk.

Robert Hellström, Johanna Arnell-Hellström, Jill Boberg och Stefan Bede tar igen sig under besöket på Lödöse museum 2002. I vagnen Loke Wasling. Foto: Jesper Wasling

Magnifikt verk om magnifik kyrkokonstnär

Författare: Oloph Bexell

Titel: Bengt Olof Kälde - Kyrkokonstnär och heraldiker

ISBN: 91-7382-791-6

Förlag: Hallgren & Fallgren

BENGT OLOF KÄLDE, KYRKOKONSTNÄR OCH HERALDIKER. Det är titeln på denna bok om en av Sveriges internationellt mest betydelsefulla kyrkokonstnärer och tillika en av de främsta heraldiska konstnärerna detta land har haft. Ända är Kälde en okänd person för allmänheten.

Bengt Olof Kälde's konstnärsskap kan delas in i två huvudspår: kyrkokonst och heraldik. Båda områden tas upp av författaren Oloph Bexell, som i avsnittet om heraldiken får hjälp av Tom C Bergroth.

Bengt Olof Kälde är en av Sveriges främsta kyrkokonstnärer och för denna gärning belönades han nyligen med Stefansmedaljen av ärkebiskop Hammar. I denna bok framgår det tydligt varför Kälde erhöll denna fina utmärkelse.

Författarna till boken om Kälde har på ett förtjänstfullt sätt letat fram Kälde's verk och presenterar dem på ett pedagogiskt genomtänkt vis. Själv förvånades jag stort över hur framstående konstnär Bengt Olof Kälde faktiskt är.

Heraldiken är en annan sida av Kälde's konstnärskap. Inom detta område räknas han till en av de främsta i vårt land genom alla tider. Även om hans namn sällan nämns i samband med de vapen han skapat kan det vara värt att minnas att Bengt Olof Kälde är upphovsman till alla svenska stiftsvapen och merparten av våra biskopsvapen. Dessutom var han under många år målare vid Kungl. Maj:st orden där han bland annat målade serafimerriddarnas vapensköldar som kan ses i Ridderholmskyrkan.

Också här har författarna gått igenom en stor del av Kälde's kompositioner, men här tycker jag att det har lagt en allt för stor betoning på just biskops- och ordensvapnen. Mycket lite finns om alla de släktvapen Bengt Olof Kälde komponerade. Jag saknar också en närmare analys av hans tankar bakom kompositionerna.

Boken är ett riktigt praktverk som med fördel kan ligga framme på soggbordet. Men trots alla förtjänster så saknar jag det personliga porträttet. Till viss del kan det förklaras med att denna bok är tillkommen för sent, när Kälde är sjuklig, men det finns andra runt omkring som hade kunnat sprida mer ljus kring hans person och konstnärskap.

Ända finns det inget som förtar intrycket av att detta är en bok som är värd varje krona.

Jesper Wasling

Bengt Olof Kälde är en av Sveriges mest framstående konstnärer i det kyrkliga rummet. Hans verk ligger följer det traditionella med stark inspiration från ortodox kyrkokonst.

Bengt Olof Kälde's eget vapen skapade han som tonåring och redan då var hans stil enkelhet med stark symbolik.

Vackra slott och salar i Sverige

Författare: Massimo Listri & Daniel Rey
 Titel: Slott och salar i Sverige
 ISBN: 91-0-011044-2
 Tryckår: 206
 Förlag: Albert Bonnier förlag

Det finns vackra böcker och så finns det vackra böcker. "Slott och salar i Sverige" tillhör den senare kategorin och det är en lycka att bläddra i den. Alliterationen i titeln är inte så dum den heller.

För en heraldiker har den ett värde genom att den visar de stilar som dominerade modet vid olika tidpunkter i vår historia och på det sättet indirekt förklarar hur man resonerade kring heraldikens funktion. Det överdådiga 1600-talet har sin direkta motsvarighet i den tidens heraldiska framställningar, och när syftet inte längre är att visa ett vapen på fysiska slagfältet utan på det sociala är det viktigare att göra en vacker framställning än ett tydligt.

Boken ger en översikt över de slottsmiljöer som finns bevarade i Sverige och är ett utmärkt komplement till "Svenska slott och herrgårdar" av Fredric Bedoire.

Jesper Wasling

Haga slott med sina tält i koppar uppfördes av Gustav III.

OVAN. Kalmar slott renoverades av hertig Erik innan han ärvde tronen under namnet Erik XIV. Ett slott i välbevarad vasarenässans.

Vänster. Gyllene salen i Stockholms stadshus har mer än 6 miljoner mosaikbitar. Huset stod klart 1923.

Var och en som vill har rätt att ta sig ett vapen, precis som alla får ha ett namn. De enda begränsningar som finns är att vapnet ska utformas så att det följer de heraldiska reglerna och att man inte tar ett vapen som redan förs av någon annan. Här presenterar vi vapen som förs av sjuhäringar, adliga såväl som andra, eller som har skapats av Sjuhärads heraldiska konstnärer. Förutom de adliga är alla släktvapen antagna på egen hand, men några få kan sägas ha fått officiell sanktion genom att de har publicerats i värrenomerade skrifter. Har du ett vapen du vill anmäla är det bara att ta kontakt med redaktionen. Kontakta Thomas Falk om du vill få ditt vapen publicerat. thomas@heraldik.se.

Släktvapen i Sjuhärad

Brandberg

Sköld: .

Hjälmtäcke: Blått fodrat med silver.

Hjälmprydnad: .

Vapnet antogs

Ryssnässläkten

Sköld: I blått fält en kärve av guld stående på en kälke av silver liggande på en stam av silver.

Hjälmtäcke: Blått fodrat med guld.

Hjälmprydnad: Två vingar delade i guld och blått respektive blått och silver och däremellan ett uppstigande hästhuvud av silver.

Vapnet antaget 1955.

Wasling

Sköld: I svart fält en avhuggen kärve med två nedhängande ax av guld.

Hjälmtäcke: Svart fodrat med guld.

Hjälmprydnad: Två svarta vingar med pennor av guld.

Vapnet antogs 1991 avättligarna till Carl-Edward och Alma Pettersson i Tvärreds socken.

Hans Olof Sturk
Exlibriset tecknat av Jesper Wasling
och tryckt 2006.
Vapnet antogs 2006.

Stefan Bede
Exlibriset tecknat av Davor Zovko
och tryckt 2006.
Vapnet antogs 1991.

Finn Stavnsbo
Exlibriset tecknat av Jesper Wasling
och tryckt 2006.
Vapnet antogs 2006.

LS, GBG
Exlibriset tecknat av Davor Zovko,
komponerat av Jesper Wasling &
Stefan Bede och tryckt 2006.
Vapnet antogs 1994.

Elfving

Elfving

Alla har rätt – utnyttja det

Alla har rätt att anta ett vapen för sig och sina nära.

Heraldik är vetenskapen om sköldemärken och deras tillbehör. I begreppet ryms även vapenkonst, det vill säga konstnärliga framställningar av heraldiska vapen och bilder. De flesta vet inget eller lite om heraldik och två vanföreställningar är allmänt spridda, nämligen att vapenbruk är förbehållet adeln och att en enskild bild av ett vapen är bestämmande för hur det ska se ut. Inget kan vara mer fel!

Allas rätt

Alla har rätt att ta sig ett vapen. Denna rätt har gamla anor och kan härledas till Tractatus de Insigniis et Armis från år 1358, där den italienske juristen Bartolus de Saxoferrato skriver att Vem som helst får taga sig vapen och märke samt föra det och måla det på sina ägodelar.

Fem sätt att tolka blasoneringen: I blått fält ett blixtrande moln, allt av guld. Teckning: Ronny Andersen.

Detta är till fullo inkorporerat i svensk heraldisk sed och den enda inskränkningen är att man självklart inte får lov att inkräkta på ett befintligt vapen.

Rangtecken för adeln

Vissa rangattribut är av hävd och kunglig förordning förbehållna adeln och detta bör respekteras även i våra dagar, men något monopol på släktvapen har adeln inte. Vad gäller adelns privilegier är det snarare så att de är berövade det största av alla: att själv få komponera och antaga ett vapen. Adelns vapen är förlänade tillsammans med adelsvärdigheten och eftersom nyadlandet har upphört tillkommer inga nya adliga vapen. Den levande, i betydelsen nya, heraldiken finns idag i offentliga vapen och borgerliga släktvapen. Borgerlig betyder i heraldiken ofrälse (ickeadlig) och har samma innebörd som i till exempel borgerlig vigsel. Kommunvapen och myndigheters vapen är exempel på offentliga vapen.

Skriftlig beskrivning

Ett heraldiskt vapen definieras av en skriftlig beskrivning av vapnet, den så kallade blasoneringen. Ett vapen kan utifrån denna framställas i ett antal olika konstnärliga utföranden. Vapenbilderna må se olika ut, men så länge de korrekt uppfyller den i blasoneringen angivna definitionen av vapnet visar de alltså ett och samma vapen. Detta är en av heraldikens grundpelare och en nyckel till heraldikens inbyggda vitalitet och förmåga att ständigt anpassa sig till sin samtid.

Oändlig livslängd

Ett vapen från medeltiden kan århundrade efter århundrade förbli exakt detsamma, men ändå hållas modernt genom att ständigt pånyttfödas i nya konstnärliga utföranden. Det ligger en väldig styrka i detta och ett heraldiskt vapen har därför en i princip oändlig livslängd. Jämför med en logotyp som genom att den utgör en fixering av en grafisk framställning är frusen i tiden och som måste ersättas av en ny när bilden upplevs som föråldrad.

Begränsat juridiskt skydd

Förutom när det gäller riksvapnet och andra offentliga vapen, samt i viss mån adliga vapen, saknas lagstiftning på heraldikens område. Vad som är rätt och fel inom

Artisten Magnus Härenstams vapen från 1998.

Sköld: I blått fält två dexter- och två sinisterböjda uppvända elefantbetar av silver och däröver en av en vågskura bildad ginstam av silver, belagd med fem blå myror.

Hjälmtäcke: Blått täcke fodrat med silver.

Hjälmprydnad: En av silver och blått kluven narrkåpa med uppvikt bräm av motsatta tinkturer samt en bjällra av silver på bägge ytterspetsarna.

Valspråk: Tänk efter före.

Teckning: Bengt Olof Kälde.

heraldiken hänför sig nästan helt till sedvanan, och om man hårdrar det kan man i analogi med språkbruket säga att vapenbruket definieras av dem som utövar det. I takt med att den allmänna meningen bland heraldikerna skiftar kan vapenbruket, precis som språkbruket, ändra sig med tiden. I detta sammanhang finns det en fråga som förtjänar att uppmärksammas särskilt: nämligen hur släktvapen ärvs.

Så ärvs vapen

Rätten till att föra ett befintligt vapen har traditionellt följt agnatisk succession, vilket innebär att söner och döttrar ärver sin faders vapen. Man får däremot inte föra sin moders (oförändrade) vapen eftersom det är förbehållet hennes agnatiska släkt, som hennes barn inte tillhör. Strängt tillämpad agnatisk succession av namn och vapen är i Sverige främst en 1500-talskonstruktion, som befästes när frälseståndets riksdag, Riddarhuset, inrättades år 1626. Detta var ändamålsenligt när rätten till namn och vapen ytterst hörde samman med reglerna för vem som hade rösträtt på Riddarhuset, men är det knappast i vårt moderna samhälle och var det inte heller under medeltiden.

Alla efterkommande

Inom heraldiken idag blir det allt vanligare att makar gemensamt antar vapen och att det medges åt alla efterkommande. Enligt traditionell heraldisk sed är detta felaktigt: kvinnan kan föra sin makes vapen ensamt eller sammanställt med sitt eget vapen, men det är bara han och hans släkt som äger vapnet och det är bara efterkommande via mans-linjen (sons barn, sons barn) som har rätt till vapnet (inte dotters barn, sondotters barn). En kvinna som antar ett vapen åt sig och sina efterkommande är enligt detta synsätt en omöjlighet – ingen kan ära en kvinnas vapen, så vapnet kan endast bli hennes personliga och inte ett släktvapen.

Släktvapen och släktnamn

Enligt gällande namnlag får man fritt välja mellan sin fars och mors efternamn och ett barn får inte längre automatiskt sin fars efternamn. Om man i våra dagar tillämpar agnatisk succession på släktvapen kan mötet med den nya namnlagen få mindre lyckade konsekvenser. Exempelvis kan barn till en vapenförande kvinna inte få lov att använda hennes vapen trots att de bär hennes efternamn. Särskilt märkligt blir detta om vapnet är talande, det vill säga att motivet associerar till

efternamnet (som att en släkt Eklöv har ett eklöv i sitt vapen) eller om barnens far inte har något vapen.

Det är önskvärt att heraldiken är levande och att fler tar detta intresse till sig, men då krävs det också att vapenbrukets reg-ler inte uppfattas som världsfrånvända och otidsenliga. En rimlig ansats är att betrakta moderna släktvapen på samma sätt som släktnamn, det vill säga att man själv väljer vilket föräldravapen man vill föra eller om man vill förena föräldrarnas vapen.

Därför heraldik

Varför ska man bry sig om heraldik? Varför är heraldik så spännande? Som heraldiker möter man inte sällan ifrågasättanden av varför detta skulle vara så intressant. Mitt personliga svar kan sammanfattas med ordet skönhet.

Bildens skönhet

Den heraldiska bilden är vacker och tilltalande, mycket tack vare de underliggande heraldiska reglerna och det stilrena formspråket. Denna nivå är den första man möter och den är tillgänglig för alla.

Ordets skönhet

Blasoneringen skrivs exakt och koncist, på ett formaliserat språk som följer en närmast matematisk lagbundenhet och som därför kan uppvisa en skönhet likt naturvetenskapens formelspråk eller den i ett hårt bundet versmått. För att kunna uppskatta skönheten i en välskrivna blasonering underlättar det om man bekantat sig lite med terminologin.

Tankens skönhet

Symboliken i ett vapen och de associationer som det frammanar är en källa till skönhet i tanken. Vapnet kan vara lättillgängligt när det handlar om talande vapen eller likt en underfundig gåta; fyllt av dubbelbottnad symbolik och djärva tankesprång.

Läs denna skrift och njut av heraldikens skönhet!

Henric Åsklund

Henric Åskunds kvadrerade vapen som han för som ordförande i SHF, med valspråket Illustration de heraldica (upplys om/lys upp heraldiken).

Teckning: Ronny Andersen.

**ERT
SLÄKT-
FÖRETAGS-
KOMMUNVAPEN**

HANDSKURET I TRÄ PÅ
TRADITIONELLT SÄTT OCH
YTBEHANDLAT ENLIGT
ERA ÖNSKEMÅL.

INTRESSERAD?

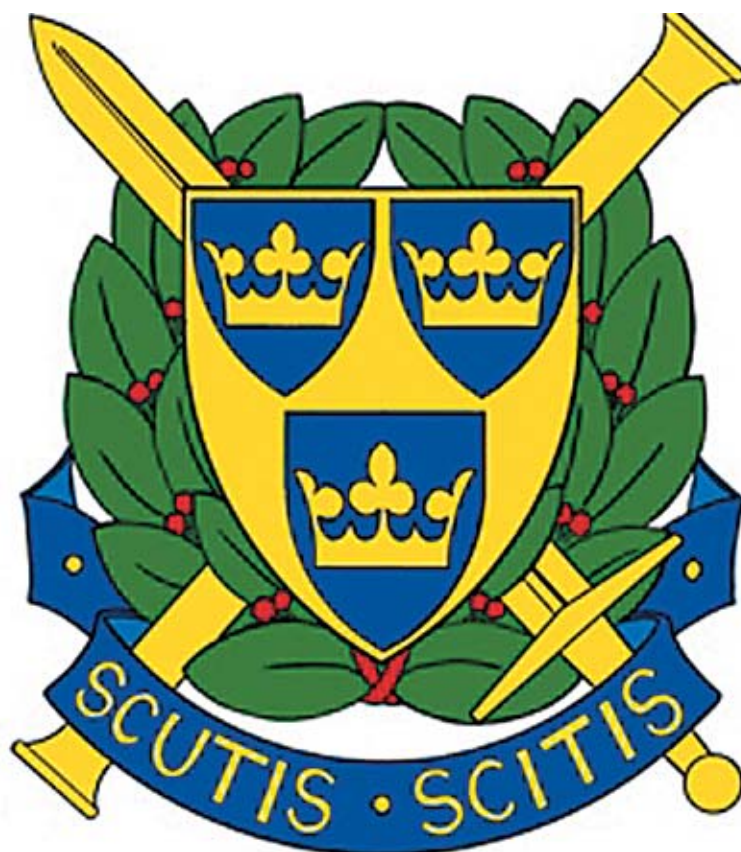
KONTAKTA MIG GÄRNA,
SÅ KAN VI GÖRA NÅGOT
UNIKT MED ER
VAPENSKÖLD.

MED VÄNLIG HÄLSNING,

THORLEIF AIFF

T. A. TRÅSKÄRNINGAR TEL/FAX: 0504-201 10
ANHALTSVÄGEN 12 MOBIL: 0706-82 76 38
SE-543 94 TIBRO E-POST: thorleifa@yahoo.se
www.bildhuggaren.se

Vapnet är Svenska Heraldiska Föreningens, men timbreringen visar att det förs specifikt av Svenska Vapenkollegiet. Valspråket SCUTIS SCITIS betyder "Med kännedom om sköldar". Teckning: Ronny Andersen.

Svenskt register för nya vapen

SVENSKA HERALDISKA FÖREN-INGEN har inrättat ett heraldiskt register som ska granska nya vapen. Det blir första gången Sverige får ett register för vapen som förs av släkter utom adeln eller juridiska personer utan myndig-hetsstatus.

Efter två års intensivt arbete har SVENSKA HERALDISKA FÖREN-INGEN (SHF) lyckats förena hela heraldiksverige bakom SVENSKT VAPENREGISTER som ska registrera

vapen som förs av svenska fysiska och juridiska personer. Däremot kommer registret inte att ta emot anmälningar av vapen som förs av myndigheter, kommuner eller vapen som gör anspråk på att vara adliga.

Registret handhas av SVENSKA VAPENKOLLEGIET (SVK) som formellt en arbetsgrupp inom SHF men har en hög grad av självständighet. SVK:s stadgar har antagits gemensamt av SHF och SVENSKA NATIONAL-KOMMITTÉEN FÖR GENAELAGI OCH

HERALDIK (SNGH, som lyder under VITTERHETS-AKADEMIN). Dessutom utses en av SVK:s fem ledamöter av HERALDISKA SAMFUNDET.

SVK:s vapen

Att kollegiet ändå hör till SHF märks på dess vapensköld som är SHF:s vapen timbrerat med svärd och häroldsstav. Häroldsstaven står för heraldisk sakkunskap medan svärdet står för den bedöm-ande makten i gransknings-förfarandet.

Lagerkransen knyter an till SNGH:s vapen och symboliserar även vitterhet och vetenskaplig grund i största allmänhet.

Vapenägaren anmäler

Registreringen omfattar sköld, hjälmtäcke och hjälm-prydnad. Registrering förut-sätter att vapnet annmäls till registret av någon som har rätt till vapnet. SVK kommer inte själv att bedriva någon upp-sökande verksamhet.

Vapen som annmäls till registret granskas av Svenska Vapenkollegiet, vars granskning avser:

- Om vapnet är godtagbart utifrån god heraldisk sed.
- Om vapnet är självständigt och således inte gör intrång i annans bättre rätt.

Noggrann granskning

Preliminärt godkända vapen kungörs på SVK:s hemsida och i tidskriften Vapenbildn så att allmänheten ges tid att inkomma med invändningar innan ett slutgiltigt godkänn-ande prövas. Vem som helst som upptäcker att kollegiet kungjort ett vapen som inte följer god heraldisk sed eller ett vapen som är för likt någon annans vapen bör underrätta kollegiet om detta.

SVENSKA NATIONALKOMMITTÉN FÖR GENEALOGI OCH HERALDIK får också tillfälle att yttrande sig över de vapen som vapenkollegiet har uppe för bedömning.

När ett vapen har blivit godkänt förs det in i SVENSKT VAPENREGISTER och ett registerintyg utfärdas till sökanden. Vapenkollegiet utfärdar också registerintyg över i registret redan införda vapen.

Från och med den 1 januari 2007 kommer ansökningar om registrering att tas emot. Ansökningar kommer att tas emot både för nyskapade och äldre vapen. En registrering kostar 300 kronor, beloppet täcker kostnaderna för kungörelser, registerintyg och administration av registret.

Martin Sunnqvist & Jesper Wasling

Registerintyg som det här kommer inte att utfärdas av SVK, men detta vapenbrev som ritades av Davor Zovko för Alexander Ulltjärn är det första vapen som Svenska Heraldiska Föreningen godkände genom SVK:s föregångare, Häreldskollegiet.

Svenska Vapenkollegiets ledamöter

Kollegiet består av fem ledamöter som utses av SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN och HERALDISKA SAMFUNDET.

Ordföranden Martin Sunnqvist (f. 1975). Kandidatuppsatsen handlade om släktvapenrätten i Sverige, England och Tyskland. Styrelseledamot i SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN och SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA samt ledamot av redaktionen för SKANDINAVISK VAPENRULLA. Kollegiets ordförande.

Lars C Stolt (f. 1933). Ordensheraldiker i TIMMERMANSORDEN och PAR BRICOLE, skribent i och medlem av redaktionen för Heraldisk tidsskrift samt sedan år 1985 ordförande i SVENSKA EXLIBRISFÖRENINGEN. Han har tilldelats SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGENS förtjänstmedalj.

Clara Nevéus (f. 1934). f.d. statsheraldiker. Hon har tillsammans med B. J. de Wærn givit ut NY SVENSK VAPENBOK och därutöver uppsatser huvudsakligen i heraldiska och sigillografiska ämnen. Hon har tilldelats SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGENS förtjänstmedalj.

Jens Christian Berlin (f. 1971). Medlem av webbredaktionen för SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA. Kollegiets redaktör.

Eric Bylander (f. 1973). Kandidatuppsatsen handlade om svensk kommunvapenrätt. Han är vice ordförande i HERALDISKA SAMFUNDET.

Statuter för Svenska Vapenkollegiet

Antagna 2006-06-08 av Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik
Antagna 2006-06-10 av Svenska Heraldiska Föreningens styrelse

Organisatorisk ställning

§ 1 Svenskt Vapenregister är en del av Svenska Heraldiska Föreningen.

§ 2 Svenskt Vapenregister drivs i samverkan med Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik och med delaktighet av Heraldiska Samfundet.

§ 3 Svenska Vapenkollegiet ansvarar för administration och drift av vapenregistret.

§ 4 Svenska Vapenkollegiet är en arbetsgrupp inom Svenska Heraldiska Föreningen och dess arbetsordning antas av Svenska Heraldiska Föreningens styrelse.

§ 5 Svenska Vapenkollegiet består av minst fem och högst sju ledamöter. En av ledamöterna utses av Heraldiska Samfundet och övriga av Svenska Heraldiska Föreningens styrelse.

§ 6 Svenska Heraldiska Föreningens styrelse utser en av ledamöterna till kollegiets ordförande.

Syfte och omfattning

§ 7 Svenskt Vapenregister upptar heraldiska vapen för svenska privatpersoner och svenska juridiska personer.

§ 8 Registreringen omfattar sköld, hjälmtäcke och hjälmprydnad.

§ 9 Undantagna från registrering är vapen som syftar på staten eller statsmyndigheterna, kommunala vapen samt vapen som det görs gällande är adliga.

§ 10 Ansökan om registrering och begäran om utfärdande av registerintyg accepteras endast om sökanden enligt Svenska Vapenkollegiets mening har tillräckligt stark anknytning till vapnet.

Granskningsförfarande

§ 11 Vapen som anmäls till registret granskas av Svenska Vapenkollegiet.

§ 12 Vapenkollegiets granskning avser:

- (a) Om vapnet är godtagbart utifrån god heraldisk sed.
- (b) Om vapnet är självständigt och således inte gör

intrång i annans bättre rätt.

§ 13 Preliminärt godkända vapen kungörs och allmänheten ges tid att inkomma med invändningar innan ett slutgiltigt godkännande prövas.

§ 14 Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik bereds tillfälle att avge yttrande över de vapen som vapenkollegiet avser att slutligt godkänna.

§ 15 Slutligt godkända vapen kungörs, förs in i Svenskt Vapenregister och ett registerintyg utfärdas till sökanden.

§ 16 Vapenkollegiet skall även utfärda registerintyg över i Svenskt Vapenregister redan införda vapen, varvid granskningen endast omfattar sökandens rätt att föra vapnet.

§ 17 Avslag skall motiveras och meddelas skriftligt.

§ 18 Beslut som föregåtts av överväganden av allmänt intresse, motiveras skriftligt och kungörs för att tydliggöra vapenkollegiets ställningstaganden.

Övrigt

§ 19 Svenska Heraldiska Föreningen finansierar registret och vapenkollegiets verksamhet på sätt som styrelsen bestämmer. Avgifter tillfaller Svenska Heraldiska Föreningen.

§ 20 Dessa statuter är antagna av både Svenska Heraldiska Föreningens styrelse och Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik. De får ändras på motsvarande sätt.

§ 21 Vid olöslig osämja mellan Svenska Heraldiska Föreningens styrelse och Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik äger dessa båda parter rätt att ensidigt taga sin hand från registret, varvid dessa statuter upphör att gälla.

Arbetsordning för Svenska Vapenkollegiet

Stadfäst av Svenska Heraldiska Föreningens styrelse 2006-10-16

1. Inledande bestämmelser

1.1 Med stöd av § 4 i Statuter för Svenskt Vapenregister har styrelsen för Svenska Heraldiska Föreningen beslutat anta denna arbetsordning för Svenska Vapenkollegiet.

1.2 All vapenkollegiets verksamhet skall ske i enlighet med Statuterna för Svenskt Vapenregister och i enlighet med god heraldisk sed.

2. Ansökan om vapenregistrering

2.1 Den som vill ha ett vapen, som hon eller han är berättigad att föra, infört i Svenskt Vapenregister, lämnar en ansökan till vapenkollegiet. Ansökan skall vara skriftlig. Med "vapen" avses här och fortsättningsvis sköld, hjälmtäcke och hjälmprydnad.

2.2 Ansökan skall innehålla:

· Sökandens namn, personnummer eller organisationsnummer, postadress, e-post-adress och telefonnummer.

· Blasonering av vapnets sköld, hjälmtäcke och hjälmprydnad.

· En enkel skiss som visar hur vapnet ser ut. · Om sökanden själv har antagit vapnet: Datum för antagande.

· Om sökanden härleder rätt till vapnet från annan: När den personen antog vapnet och vilken släktskap som finns mellan personerna. · Uppgift om äldste kände agnatiske stam-fader.

· Eventuella medgivanden till andra att föra samma vapen: Namn på den som lämnat medgivandet och vilka personer eller släktgrenar detta avser.

· Ett medgivande av sökanden att hans eller hennes personuppgifter behandlas, kan offentliggöras och föras över till tredje land (jfr personuppgiftslagen 1998:204). Vapenkollegiet kan vid behov be om kompletterande uppgifter.

2.3 Ansökan ges ett nummer: Årtal - löpnummer.

2.4 Om ansökan är ofullständig skall sökanden ges en viss tid att komplettera den. Om komplettering inte

inkommer eller ansökan fortfarande är ofullständig avvisas den. Detta hindrar inte sökanden att på nytt ansöka senare.

2.5 Om ansökan inte avvisas, kan den tas upp till granskning. Granskning sker först efter det att sökanden betalat granskningsavgift.

3. Vapenkollegiets granskning av vapen

3.1 Vapenkollegiets granskning av vapnets självständighet enligt § 12 (b) i statuterna innebär att det granskas gentemot i Norden förekommande vapen, välkända europeiska vapen och statsvapen, som publicerats eller på annat sätt kommit till vapenkollegiets kännedom.

3.2 Om sökanden gör gällande att hon eller han härleder rätt till vapnet från annan omfattar granskningen att vapenrätten är härledd på ett sätt som överensstämmer med god heraldisk sed.

3.3 Om granskningen inte ger anledning till erinran, meddelar vapenkollegiet ett preliminärt godkännande.

3.4 Om granskningen leder till att vapnet inte kan godkännas, meddelar vapenkollegiet ett motiverat avslag.

4. Kungörelse av preliminärt godkända vapen, invändningsförfarande och slutligt godkännande

4.1 För sökande som vill fullfölja förfarandet kungörs preliminärt godkända vapen i Vapenbilden och på vapenkollegiets hemsida med angivande av namn, ansökningsnummer samt blasonering av sköld, hjälmtäcke och hjälmprydnad. Texten åtföljs av bild på vapnet.

4.2 Vid publiceringen uppmanas den som vill anföra att det finns skäl att avslå registrering att skriftligen anmäla detta till vapenkollegiet senast ett visst datum. Invändningen kan röra vapnets komposition, dess självständighet eller sökandens rätt till det.

4.3 Vapenkollegiet tar ställning till om

invändningarna är hållbara. Om det anses behövt kan sökanden få yttra sig över invändningen.

4.4 Om vapenkollegiet vid sin andra granskning finner att vapnet inte kan godkännas, meddelar vapenkollegiet ett motiverat avslag.

4.5 Om nationalkommitténs yttrande enligt § 14 i statuterna leder till att vapnet inte kan godkännas, meddelar vapenkollegiet ett motiverat avslag.

4.6 Slutligt godkända vapen kungörs i Vapenbilden och på vapenkollegiets hemsida och förs in i Svenskt Vapenregister.

4.7 Kungörelse i Vapenbilden enligt p. 4.6 omfattar endast namn, ansökningsnummer och registreringsnummer, åtföljt av hänvisning till den sida i Vapenbilden där preliminärt godkännande kungjorts. På hemsidan kopplas kungörelsen av det slutliga godkännandet till kungörelsen av det preliminära godkännandet.

5. Tidsplan

5.1 Granskning och kungörelser sker i två årliga cykler enligt följande tidsplan.

5.2 Vid behov kan angivna tider modifieras.

6. Utfärdande av registerintyg

6.1 Den som betalat granskningsavgift och fått sin ansökan om registrering av ett vapen slutligt godkänd får ett registerintyg om att vapnet registrerats för honom eller henne.

6.2 Var och en som enligt vapenkollegiets bedömning har rätt att föra ett i registret intaget vapen har, efter erläggande av gransknings-avgift, rätt att få ett intyg om detta.

Granskningen skall i detta fall endast avse om sökanden har rätt att föra vapnet. Om det anses behövt kan den som har registrerat vapnet eller annan rättighetshavare till detsamma få yttra sig över ansökan. Om kollegiet anser det erforderligt, har kollegiet rätt att begära att nationalkommittén yttrar sig i ärendet. Avslag skall motiveras.

6.3 Ett registerintyg skall formuleras på följande sätt: *"Svenskt Vapenregister är en del av Svenska Heraldiska Föreningen och det drivs i samverkan med Svenska Nationalkommittén för Genealogi och Heraldik och med delaktighet av Heraldiska Samfundet. Svenska Vapenkollegiet, som ansvarar för administration och drift av vapenregistret, är en arbetsgrupp inom Svenska Heraldiska Föreningen och dess arbetsordning antas av föreningens styrelse. Efter Svenska Nationalkommitténs för Genealogi och Heraldik bekräftelse den [datum] har Svenska Vapenkollegiet i Svenskt Vapenregister den [datum], med registernummer [SV-XXX], intagit följande vapen: Sköld: [blasonering av skölden]. Hjälmtäcke: [blasonering av hjälmtäcket]. Hjälmprydnad: [blasonering av hjälmprydnaden]. Vapnet är offentliggjort och granskat i enlighet med föreskrifterna i Statuter för Svenskt Vapenregister och Arbetsordning för Svenska Vapenkollegiet. Utifrån den beskrivning av vapnet som anges här bedömer vapenkollegiet att vapnet följer god heraldisk sed, att vapnet*

är självständigt i förhållande till andra vapen, och att [N.N.] har rätt att föra vapnet."

I fallet med ett på p. 6.2 grundat utfärdande modifieras andra stycket till: *"Följande vapen finns med registernummer [SV-XXX] infört i Svenskt Vapenregister: Sköld: [blasonering av skölden]. Hjälmtäcke: [blasonering av hjälmtäcket]. Hjälmprydnad: [blasonering av hjälmprydnaden]. Vapnet intogs i registret efter Svenska Nationalkommitténs för Genealogi och Heraldik bekräftelse den [datum] och efter Svenska Vapenkollegiet beslut den [datum]. Vapnet är offentliggjort och granskat i enlighet med föreskrifterna i Statuter för Svenskt Vapenregister och Arbetsordning för Svenska Vapenkollegiet. Utifrån den beskrivning av vapnet som anges här har vapenkollegiet vid registreringen bedömt att vapnet följer god heraldisk sed, att vapnet är självständigt i förhållande till andra vapen, och att sökanden [N.N.] har rätt att föra vapnet. Vid en efterföljande särskild granskning har Svenska Vapenkollegiet den [datum] bedömt att [N.N.] tillika har rätt att föra vapnet."*

6.4 Om omständigheterna så kräver, får de i p. 6.3 angivna formuleringarna jämkas.

6.5 I registerintyget skall namnen på de ledamöter som deltagit i beslutet anges. Intyget skall vara försett med vapenkollegiets sigill och minst en ledamots underskrift.

7. Vapenkollegiets beslutsregler

7.1 Avvisningsbeslut kan i enkla fall meddelas av en av kollegiet inom sig utsedd ledamot.

7.2 Beslut om avslag, preliminärt godkännande och slutligt godkännande meddelas av kollegiet i plenum eller efter cirkulation mellan kollegiets samtliga ledamöter.

7.3 Vid oenighet fattas beslut med enkel majoritet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Vid förfall för ordföranden har den av återstående ledamöter utsedde för ärendet fungerande ordföranden utslagsröst.

7.4 Om en ledamot har eget intresse i ett ärende, har konsulterats i ärendet i annan egenskap än som ledamot i vapenkollegiet eller på annat sätt är förhindrad att behandla saken oberoende och opartiskt får hon eller han inte delta i handläggning eller beslut i ärendet.

7.5 Vapenkollegiet får besluta en ordning för hur ärendena praktiskt skall hanteras inom kollegiet.

8. Dokumentation

8.1 I Svenskt Vapenregister numreras vapnen löpande: SV - Löpnummer. För varje vapen antecknas registernummer, namn, blasonering, bild på skölden och hjälmprydnaden, datum för beslut och deltagare i beslut samt uppgift om nummer och sida i Vapenbilden där publicering skett antecknas. Till anteckningen fogas ansökan och övriga handlingar, liksom kopia av utfärdade registerintyg.

8.2 För att sammanställa och till Vapenbildens redaktör respektive till Svenska Heraldiska Föreningens webbredaktör överlämna färdigredigerade kungörelser har vapenkollegiet att inom eller utom sin krets utse en redaktör.

8.3 Vapenkollegiets kungörelser i Vapenbilden skall omfatta hela multiplar av fyra sidor (4, 8, 12, 16 etc.), som trycks med egen paginering och placeras i tidskriftens mittuppslag. Svenska Heraldiska Föreningens styrelse beslutar efter vapenkollegiets äskande om sidoomfånget.

8.4 Motiveringar enligt § 18 i statuterna publiceras i Vapenbilden, om möjligt utan angivande av personuppgifter.

8.5 De enligt p. 4.6 kungjorda vapnen förs också in i Svenska Heraldiska Föreningens databas Heraldiska Källan.

9. Övrigt

9.1 Granskningsavgiften är 300 kr.

Förtydligande av Tidsplan

(5.1 i arbetsordningen för Svenska Vapenkollegiet)

Aktivitet

Sista dag för preliminärt godkännande
Manusstopp för Vapenbilden
Publicering av preliminära godkännanden
Sista dag för invändning
Sista dag för kollegiets ställningstagande
SNGH:s möte
Manusstopp för Vapenbilden
Publicering av slutliga godkännanden

Cykel 1

1 maj
15 juli
Septemper
5 november
20 november
November
15 december
Februari

Cykel 2

20 november
15 december
Februari
1 maj
1 juni
Juni
15 juli
September

OBS! För att hinna få med sitt vapen i en viss cykel bör man vara ute i god tid och anmäla vapnet minst en månad innan sista dag för preliminärt godkännande.

SWC
www.vapenringen.se
08-716 45 75

Statsheraldikern på Riksarkivet

Besöksadress: Riksarkivet, Fyretorshuset 13-17,
Västerbron 14, Kungsholmen.
Öppettider: vardagar 9-17.
Statsheraldiker Henrik Klackenborg ansvarar för Sveriges officiella vapen och är företrädande i Riksarkivets heraldiska nämnd, där Riksarkivarien siter som ordförande.
Vladimir A Sagerlund är Riksarkivets heraldiske korrespondent.
Postadress: Box 12943, 102 29 Stockholm.
Hemsida: www.ra.se/va/Heroldik/Heroldik.html
E-post: henrik.klackenberg@riksarkivet.se

Riddarhuset

Besöksadress: Riddarhusetsgatan 10, Gamla stan.
Bibliotekets öppettid: vardagar 9-12.30.
Vardagar: vardagar 11.30-12.30.
Ismåttavgift, gnappar enligt överenskommelse.
Förköp av A4 av riddarhusbrev kan beställas från Riddarhusets kansli.
Ansvarig för ickeheraldiken är Riddarhusnämndens Per Norderwall.
Postadress: Box 2022, 103 11 Stockholm.
E-post: kansli@riddarhuset.se, per.norderwall@riddarhuset.se
Hemsida: www.riddarhuset.se